

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ
«ПЕРШОЇ ЧАСОПИСІ В ЗОЛОЧЕВІ»
«ЗОЛОЧІВСЬКЕ СЛОВО» (1918—1919)

DOI:

Досліджено історію створення та особливості функціонування газети «Золочівське Слово» (1918—1919), визначено тематику її публікацій, зафіксовано авторський колектив, опрацьовано довідкові джерела про це видання.

Ключові слова: газета «Золочівське Слово», публікація, редактор, тематика, автор.

Наприкінці 1918 р., завдяки Листопадовому чину та усвідомленню українськими політичними і культурними діячами значення друкованого слова у процесі становлення нової держави, «побіч столичних дневників “Діла” і “Слова” та цілої плеяди тижневиків та місячників з “Свободою” на чолі, яких наклад став в троє і четверо більший як за мирних часів, появились численні провінційнальні укр. органи преси» [1]. Такі часописи доволі рідко стають об’єктом наукових зацікавлень, на відміну від, наприклад, львівської газети «Діло», активно використовуваної і як джерело інформації про українську громадсько-політичну та культурну подієвість, і як об’єкт дослідження, оскільки вони порівняно обмежені щодо висвітлюваних тем — основна увага їхніх творців зосереджена на місцевих проблемах.

З-поміж масиву міських і містечкових українських часописів маловідомою серед наукової спільноти залишається і газета «Золочівське Слово». Про це видання можна отримати коротку довідку лише з бібліографічних джерел [4; 5], енциклопедичних видань, як-от: Енциклопедія Українознавства, Енциклопедія Сучасної України [3].

Вичерпну інформацію про технічні особливості, кількість виданих чисел, редакторів та видавців газети «Золочівське Слово» вдалося отримати в історико-бібліографічному дослідженні О. Дроздовської «Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.)» [2, с. 161—163]. Щоправда, авторка перш за все мала на

меті зафіксувати повітову пресу всієї Галичини, а не аналізувати кожне періодичне видання, яких у праці представлено 262 назви. Саме тому залишається актуальним детальне опрацювання газети, яка достеменно висвітлює життя Золочева та його околиць у визначений історичний період.

Перше число газети «Золочівське Слово» вийшло у світ 23 листопада 1918 р. У програмній статті зазначалося: «В бурхливу хвилю родить ся наше видавництво — перша Українська часопись в Золочеві [...] “З о л о ч і в с ь к е С л о в о” буде новим корінем, яке запустить Західно-Українська Народна Республіка в золочівську землю... “З о л о ч і в с ь к е С л о в о” буде часописиєю народною, призначеною передівсім для широких хлопських мас...» (Від Видавництва. 1918. Ч. 1). Видавав газету редакційний комітет, склад якого встановити не вдалося. Відповідальним редактором упродовж 1918 р. й до 7-го числа включно за 1919 р. був М. Біляч (жодної інформації про редактора віднайти не вдалося), а від 8-го числа за 1919 р. — Микола Голубець (до слова, співпраця із виданням є маловідомим фактом творчої біографії цього визначного галицького діяча). Часопис друкувався у місцевій друкарні Вільгельма Цукеркандля.

«Золочівське Слово» виходило двічі на тиждень — «кожоді середи і суботи». Впродовж усього періоду функціонування обсяг газети коливався від 2 до 4 сторінок. Основною причиною цього була нестабільність у постачанні паперу. Наприклад, уже в 2-му числі за 1918 р. повідомлялося: «Супроти останних подій, які бодай тепер унеможливили нам доставу паперу — мусіли ми зменшити обем нашої часописі до одної картки. Оскільки лише відносини змінять ся на краще і буде можливо доставити паперу наша часопись виходити ме в первіснім обемі». Газета розповсюджувалася як уроздриб (у місті «поодиноке» число коштувало від 40 сот. до 1 грн, а за його межами — від 50 сот. до 1 грн 20 к.), так і через передплату, яка на рік становила від 36 крон (у 1918 р.) до 48 грн (у 1919 р.). Припускаємо, що адміністрація практикувала розтермінування виплати передплатних коштів, а обов'язок щодо поширення часопису серед населення було покладено на представників місцевої влади, оскільки у ч. 10 від 5 лютого 1919 р. читаємо таке попередження: «Взивається всіх Вп. гром. комісарів, щоби наді-

слали залеглу передплату, бо в противнім случаю, здержиться їм висилку часописі» (Від Адміністрації. 1919. Ч. 10). Застосування такої практики доставки видання до читачів було зумовлено передовсім нестабільною роботою поштової служби по всій Галичині. Редакція газети налагодила «телефонічне і телеграфічне получене зі Львовом і зі всіма більшими містами» ЗУНР, «а посередно також і з Києвом», що сприяло оперативному отриманню останніх новин переважно політичного змісту не лише з міст і містечок Галичини, Наддніпрянської України, а й «з цілого світа». Окрім того, колектив творців видання намагався залучити до співпраці й читачів у якості як авторів, так і розповсюджувачів. «Наших прихильників і однодумців з цілого нашого округа просимо присилати до Редакції всякі вісти і дописи з їх повітів, а рівночасно просимо ширити часопись від села до села і зеднувати її предплатників» — наголошувалося у вступному слові до 1-го числа газети. «Українські хлопці, — зверталися до цільової аудиторії її видавці, — підпирайте нас, підпирайте Вашу армію, підпирайте Вашу часопись!» (Від Видавництва. 1918. Ч. 1).

Основне завдання нового, створеного фактично в умовах війни, часопису редакція окреслила таким чином: «Так як наша армія, яку тепер творимо, має за ціль боронити свободу, що єї Українські жовніри хлопські для себе здобули, — так також і наша часопись буде боронити прав хлопського стану, передівсім п р а в а н а в о л ю і з е м л ю» (Від Видавництва. 1918. Ч. 1). Зміст видання можна поділити на три основні блоки: 1) аналітико-пропагандистський (передові статті, звернення, прокламації); 2) хронікальний (повідомлення про суспільно-політичні події) і 3) офіційний (документи).

Тема оборони здобутків Першолистопадової революції, а невдовзі й — соборності усіх українських земель не сходила зі шпальт газети впродовж усього періоду її функціонування. «До збруї, Сини Народа!» — закликав комендант Золочівського військового округа сотник Ілько Цьокан. Він запевняв: «Як обороните свободу, то будете мати всьо, чого Вам треба: в о л ю, з е м л ю, л і с и і п а с о в и с к а, а передовсім спокій в краю» (Сини Українського Народа! 1918. Ч. 1).

Питання формування сильної армії як запоруки існування держави, її матеріально-технічного забезпечення і збільшення особо-

вого складу активно артикулювалося, що цілком закономірно, чи не у кожній публікації. Покладати надію лише на власні сили, на власну армію переконував Микола Голубець: «Покиньмо віру в те, що мировий конгрес світа полагодить наші справи... Повіriamo, що тільки мечем видзвонимо собі свою годину на годиннику світа» (м.г. [Передова стаття без назви]. 1919. Ч. 7). Він же ставив під сумнів доцільність припинення бойових дій і початок переговорів із поляками наприкінці лютого 1919 р., коли українські війська відновили наступальну операцію у районах Рави і Белза. Автор зазначав: «Ми згоджуємося на завішення оружа в хвили, коли окруженому Львовові загрожує з д а ч а з дня на день... з години на годину. Перемире заскакує наші війська в момент їхнього вмаршу до Рави і Белза. Абстрагуючи від тактики і матерьяльних шкід... звернемо увагу на ту деморалізацію серед військових частин, яку викликає того рода необачне поступовання». Голос патріота промовляв до політиків: «...з Поляками нема що б а л а к а т и, з ними треба б о р о т и с я аж до побіди або смерти. Третої дороги для нас нема» (м.г. [Передова стаття без назви]. 1919. Ч. 18).

Поза увагою авторів «Золочівського Слова» не залишилися й кілька інших вкрай актуальних на той час проблем суспільного життя, як-от: наповнення бюджету молодой держави, проведення земельної реформи, відбудова інфраструктури й економічної галузі республіки. Ці питання порушувалися переважно в анонімних редакційних передовицях. «Одною з найважнійших справ по військові, є безперечно справа фінансів — справа грошей. Бо коли хочемо мати власну державу, коли хочемо збудувати власну, від нікого не залежну хату, коли хочемо бути вільними панами на власній землі, то крім тої сили, що боронити ме нас на зовні від ворогів сусідів, мусимо мати ще другу силу, без якої і перша не може вдержати ся — а тою силою є гріш», — переконував автор передової статті до 5-го числа газети за 1918 р. Завершуючи її, він закликав: «Тому без нарікань до праці, складайте гріш на власну справу, власну хату!» (1918. Ч. 5).

Ще одним із нагальних питань, яке потребувало якнайшвидшого вирішення, на думку В. Безпалька, було проведення земельної реформи. Він наголошував: «Нагромадження землі в руках обшарників з одной сторони, а з другої без- або малоземельність наших

селян і міщан викликували потребу радикальної земельної реформи вже від пів століття...». Автор виклав власне бачення шляхів її проведення і запросив до дискусії широке громадянство, «що значно, — на його переконання, — облекшилоби працю комісії для земельної реформи». «Дуже цінними, — підсумовував він, — булиби передовсім голоси самих селян, бож прецінь земельна реформа дотикає в першій мірі їх самих» (Безпалько В. Земельна реформа. 1919. Ч. 2).

Втрата Перемишля, а згодом і Львова як визнаної столиці східногалицького краю була досить болісною для українців регіону. Змальовуючи ситуацію у цих древніх княжих містах після їх переходу під контроль польської сторони, редакція намагалася передати якомога більше фактів злочинної поведінки воєнно-політичних супротивників. Усі публікації — це свідчення очевидців про жорстоке ставлення до військовополонених і цивільного населення. З-поміж багатьох тут згадаємо лише про враження стрільця Віктора Осовича, чотара Володимира Костика, Данила Завадського, Миколи Ружицького, зафіксовані редакцією у матеріалі п. н. «Під польським ярмом» (1919. Ч. 4).

Хроніка подій суспільного, рідше — культурного та господарського життя міст і сіл повітів, які входили до складу Золочівського військового округу, Тернополя, Станіслава, захопленого польськими військами Львова, й інших міст Східної Галичини формувала зміст рубрик: «Зі Золочева», «Що діється у Львові» («Зі Львова»), «Вісти з краю». Під останньою з перелічених рубрик опубліковано багато фактичних матеріалів про «геройське ремесло рабунків і мордів» польських шовіністів і «легіоністів» у захоплених українських селах, зокрема на Перемишльщині.

Дотичними до цього блоку інформації є повідомлення про вихід у світ низки українських часописів у містах і містечках ЗУНР, які публікувалися під різними хронікальними рубриками. Наприклад, редакція повідомляла про вихід першого числа рівненської «Вільної України» і кам'яно-струмилівського «Козацького Голосу» (1919. Ч. 25), «Чортківського Вістника» (1919. Ч. 31).

Зупинивши увагу на рубриці «Вісти з України» (згодом — «З України», «Українські справи» або «З Республіки»), читач мав змогу отримати концентровану інформацію про те, що ж відбува-

ється у т. зв. Великій Україні. Переважно тут публікувалися як замітки, так і повідомлення про суспільно-політичні події на Наддніпрянщині, як-от: повстання проти гетьмана П. Скоропадського, встановлення влади Директорії, участь її представників у міжнародних переговорах, підписання «між Діректорією У.Н.Р. і правительством Галичини» угоди про злуку, перебіг засідань Трудового конгресу у Києві.

Про ситуацію на фронтах польсько-української війни читачі довідувалися із повідомлень, опублікованих під рубрикою «Воєнні звідомлення». Матеріали ж рубрик «Вісти зі сьвіта», «Довкруги мира», «З Польщі» допомагали їм орієнтуватися у міжнародному політичному житті й стати опосередкованим свідком тих подій і змін, що відбувалися в політичному, соціальному, економічному житті різних країн, особливо тих, які постали внаслідок розпаду Австро-Угорської імперії.

Майже весь офіціоз на сторінках «Золочівського Слова» друкувався під рубрикою «Урядова часть», яка нерідко займала цілу сторінку числа. Аби забезпечити оперативний зв'язок місцевих органів влади із населенням краю, редакція планувала друкувати у виданні офіційні оголошення «цивільних властей повітів: Золочів, Зборів, Броди, Камінка Струмил. і Радехів» (Від Видавництва. 1918. Ч. 1).

Незважаючи на малий обсяг, редакція віднаходила можливість публікувати літературні твори громадського звучання. Перший вірш — «Два Стрільці Січові» Василя Пачовського — подано у ч. 2 за 1919 р. Надалі, а саме від часу, коли редакцію очолив Микола Голубець, подано поезії О. Олесья «Пісня» (1919. Ч. 21), Омеляновича «Весняна пісня» (1919. Ч. 37), Ясеня-Славенка «У бій кривавий нам треба йти...» (1919. Ч. 38), а також прозу — В. С. Реймонт «Ave patria! (уривок)» (1919. Ч. 8), Василь Пачовський «За голову Івана» (1919. Ч. 23), А. Кашенко «Під Львовом (Уривок з повісти “У запалі боротьби”)» (1919. Ч. 32). Припускаємо, що більшість творів (окрім поезій Омеляновича та Ясеня-Славенка), як і чимало публіцистики, були передруками з інших періодичних видань.

У часописі активно вшановували пам'ять військовиків, які віддали життя за волю українського народу: «Похорони товариша Евгена Підсонського, хор. У.С.С.» (1919. Ч. 4), «Похорон чет. Яко-

ва Михайлова» (1919. Ч. 6), «Памяти дес. Барабаша» (1919. Ч. 20), «Бл. Памяти Кіжика Осипа» (1919. Ч. 36), а також громадсько-політичних діячів — «Смерть українського діяча» Миколи Лагодинського (1919. Ч. 38). Некрополістика мала на меті не лише зберегти пам'ять про полеглих побратимів, а й спонукати інших до боротьби за майбутнє молодій українській державі.

За редактування М. Голубця не тільки розширилася тематика пропонованих читачам публікацій (В. Калин «З ідеології Товариства “Новий Львівський Театр”» (1919. Ч. 37—38), а й з'явилися оголошення про культурні події у житті місцевого населення — про вистави, вечори товариства «Сокіл» тощо.

Значну частину матеріалів у «Золочівському Слові», зрештою, як і у більшості тогочасних українських пресодруків, опубліковано на правах збереження анонімності авторів. Серед осіб, що не приховували своєї співпраці з виданням, були, крім редакторів, В. Безпалько, В. Калин і П. Стебницький (допускаємо думку, що публікації двох останніх авторів могли бути передруковані з інших тогочасних українських часописів). Перший відповідальний редактор газети, М. Біляч, для підпису окремих матеріалів використовував криптонім М. Б. Припускаємо, що й низка анонімних редакційних текстів належить його перу, адже дуже схожою є стилістика цих матеріалів, але це тема окремого дослідження. Микола Голубець розпочав співпрацю із «Золочівським Словом» 25 січня 1919 р., коли вийшло 7-ме число газети, яке відкривала написана ним передова стаття. З того часу у виданні майже у кожному числі публікувалися передовиці (віднаходимо їх у ч. 8, 9, 18, 25, 29 та 32), підписані криптонімом м.г.

Газета «Золочівське Слово», як й інші українські часописи повітових міст Галичини, що розпочали своє існування після Листопадового чину, перестала виходити наприкінці травня 1919 р. Останнє, 38(49)-те, число вийшло у світ 21 травня, а вже 28 травня 1919 р. Золочів був захоплений польськими військами [6, с. 155]. Українська преса у місті відродилася лише у грудні 1932 р., з виходом у світ першого числа однойменного «повітового двотижневика» під редактуванням Володимира Зайця [2, с. 248].

1. *Др. Ц-ський [Цегельський Л.]*. Розвій української преси // Стрийський Вістник. 1918. Ч. 7.
2. *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2001. 364 с.
3. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ, 2010. Т. 10. С. 681.
4. *Мисло Є.* Бібліографія української преси в Польщі (1918—39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918—19). Едмонтон, 1991. С. 195.
5. *Тернопільський Ю.* Українська преса з перспективи 150-ліття. Джерсі-Ситі, 1974. С. 104.
6. *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія: Воєнно-історична студія. Львів, 1999. 398 с.

References

1. Dr. Ts-skyi [Tsehelskyi, L.]. (1918). Rozvii ukrainiskoi presy [Development of the Ukrainian press], *Stryiskyi Vistnyk*, no. 7. (in Ukr.).
2. Drozdovska, O. (2001). *Ukrainski chasopysy povitovykh mist Halychyny (1865—1939 rr.): ist.-bibliohr. doslidzh.* [Ukrainian press of Galicia County cities (1865—1939): historical and bibliographic research], Lviv, 364 s. (in Ukr.).
3. (2010). *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of Modern Ukraine], Kyiv, t. 10, s. 681. (in Ukr.).
4. Misylo, Ye. (1991). *Bibliohrafiia ukrainiskoi presy v Polshchi (1918—39) i Zakhidno-Ukrainskii Narodnii Respublitsi (1918—19)* [Bibliography of the Ukrainian press in Poland (1918—1939) and the Western Ukrainian People's Republic (1918—1919)], Edmonton, s. 195. (in Ukr.).
5. Ternopil'skyi, Yu. (1974). *Ukrainska presa z perspektyvy 150-littia* [Ukrainian press from the perspective of 150 years], Dzher'si-Syti, s. 104. (in Ukr.).
6. Shankov'skyi, L. (1999). *Ukrainska Halytska Armiia: Voiennyi-istorychna studiiia* [Ukrainian Galician Army: Military History Studio], Lviv, 398 s. (in Ukr.).

Zoriana Nakonechna

THE PECULIARITIES OF FUNCTIONING OF «THE
FIRST PUBLICATION IN ZOLOCHIV» «ZOLOCHIVSKE
SLOVO» (1918—1919)

The Ukrainian newspaper «*Zolochivske Slovo*» issued in Zolochiv in 1918—1919s has yet to be an object of scholarly scrutiny. O. Drozdovska characterized it to some extent in the historical and bibliographical study «Ukraiinski chasopysy povitovykh mist Halychyny (1865—1939)». Concise articles concerning this edition were printed in some Ukrainian encyclopedias as well. In our study, a history of emergence and specificity of the periodical's functioning has been traced. Due to unfavorable political circumstances, this publication came out only till May 21, 1919.

The topics of articles of the newspaper «*Zolochivske Slovo*» have been analyzed, as well as the problems covered most frequently by journalists, have been determined. Specifically, socio-political topics gaining specific relevance after developments of November 1, 1918, have been accentuated. Thanks to the very November uprising [*Lystopadovyi Chyn*], the West Ukrainian People's Republic (ZUNR) was created, and the Ukrainian press' publishing activated. Particular attention has been paid to obituaries since they aimed not only to preserve memory about perished comrades, Ukrainian Sich Riflemen, but also urged others to struggle for the future of the young Ukrainian state. In the article *belle-Lettres* publications published in the newspaper during the M. Golubets' editorship, have been documented. The authorship of the newspaper has been elucidated. In its issuing participated such prominent public figures as Mykola Golubets' (the cooperation with this newspaper is a little-known fact of creative biography of this renowned Galician figure).

Keywords: newspaper «*Zolochivske Slovo*», editor, publisher, article, topics/thematic, heading, authorship, M. Holubets', obituary, Sich riflemen, independence.